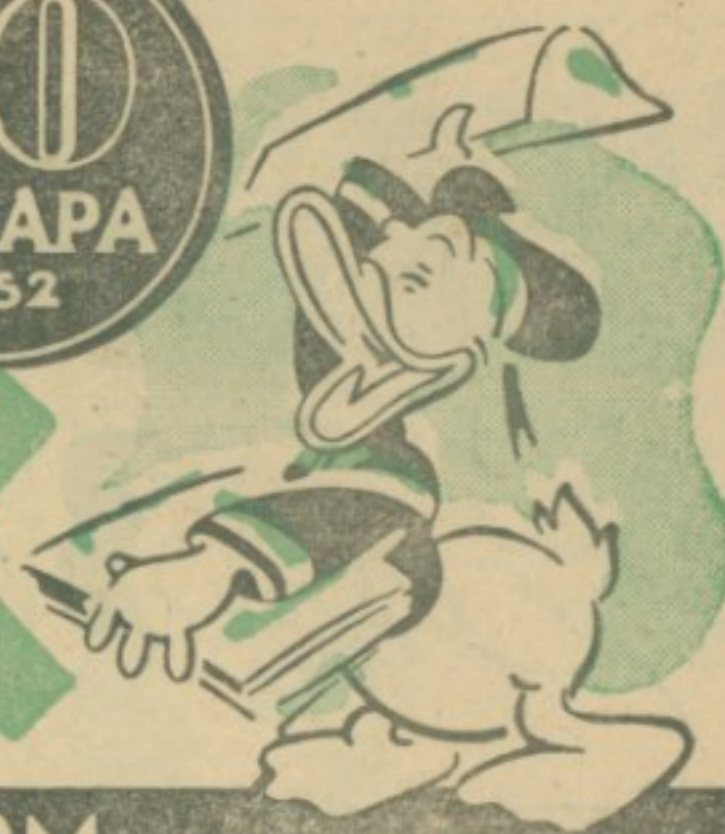

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIV — Број 9 — Субота, 1 март 1952

WALT DISNEY:

МИКИ И ШИЉА на острву диносаура

9. НОВА УЗБУЂЕЊА

ПРВА НОЌ НА ОСТРВУ ПРОФЕСОРА ПРЕПОТОПКА ПРОШЛА ЈЕ МИРНО...
... БАР ЗА МИКИЈА!

У
ИДУ-
КЕМ
БРОЈУ:
ПРОФЕ-
СОРОВ
ПЛАН

ЦЕКАЛОЏОН: ЗЛАТО

Неколико минута касније, Дејлајт се већ вртео по сани играјући валцер с Вирџинијом. Уместо своје "парке" имао је сада на себи платнени капут. Скинуо је смрзнуте надијанске ципеле и играо у чарапама. Иако је тога да на по подне утао у воду до колена, он није променио чарапе, ма да су биле свим облепљене леденом кором. Док је играо, отпадали су му комадићи леда с ногу на под, и сметали осталим играчима. Али, Дејлајту су то сви праштали. Он је био један од ретких људи који су стварали законе ове земље, и који је својим понашањем означавало шта је право а шта није, — био је у правом смислу изнад закона.

Међу копатима злата одувек је важило као доказ снаге и издржљивости кад би неко при игри могао дуго да се окреће. Стога, кад је музика засијрала "Вирџинија валцер", Бен Девис, играч фарао, завео је шарену мараму око руке и позвао Дејлајта. Почео такмичење. Остали су престали да играју да би их посматрали. Два човека окретала су се све брже, и то само на једну страну. Глас о томе брзо се проширио, па чак и они који су се картали нагнуше у салу да играју. Сви су хтели да виде такмичење. Свирачи су непрестано свирали, а два човека су се окретала. Девис је у овоме био прави мајстор и на Јукону је победио у оваквој игри многе јаке људе. Али, већ после неколико минута било је јасно да ће овога пута он, а не Дејлајт, лећи на под.

Окретали су се тако неко време, а затим се Дејлајт изненада зауставио, пусти свога партнера и одмакну се корак назад. Бен Девис се и даље вртео, машући рукама као да је хтео да нађе неки ослонац у ваздуху, а одмах потом, с изразом запрепаштења на лицу, поспрну у страну, покуша још једном да се задржи, а онда се испружи колико је дуг по воду. А Дејлајт, вртећи се и даље и плескајући рукама, зграби најближу девојку и настави да игра с њом. Опет је учинио једну велику ствар. Уморан, после путовања од две хиљаде миља на леду, надвладао је једног одморног човека, и то човека као што је Бен Девис.

Дејлајт је играо још неко време, на другу страну да би га прошла вртоглавица, па се затим упути келнерају. Али, тада се диже јединствен протест свих присутних. Нису више хтели да трпе његову теорију по којој добитник плаћа све. Требао је да буде баш обрнуто, и по добрим обичајима и по здравом разуму. Није треба да плати Бен Девис, који је изгубио. Сем тога, оно што потроши Дејлајт треба да плати власник кафане, јер, кад год је Дејлајт био ту он је добро платио, и то баш због Дејлајта. Бенте је био слаб говорник, али његови докази, иако изнесени неповезано и нешто, били су једнодушно примљени.

Дејлајт се насмеја, оде до стола за рудет и узео неколико жутих жетона. После десет минута, он је био добитник и две хиљаде долара у злату уручио у његову врећу. Расположење је било све боље и боље. Ово је опет била његова ноћ. Окренувши се својим добронамерним критичарима, он рече:

— А сад заиста добитник треба да плати! Они се више нису противили. Било је бесмислено опирати се Дејлајту кад је он јахао на лењима живота и ударао га бичем и остругама.

Нешто после поноћи, Дејлајт опази како се Елија Девис, Хенри Фин и Џо Хајнз, дрвосеча, упутише излазу. Он се умеша.

— Куда ћете? — упита их, покушавајући да их врати.

— На спавање, — одговори Елија. Био је то мршав Бјатлез, једини одлучан човек у својој породици, који је чуо зов Запада и одазвао му се, пробивши се кроз пустош и шуме Маунт Деверта.

— Касно је већ, додаде Џо Хајнз правдајући се. — У зору кречемо на пут.

— А куда то? — Шта се догодило?

— Ништа изрочито, — објасни Елија. — Идемо да окушамо срећу. Направићемо један мали излет у Апер Кантри. Да нећеш можда и ти с нама?

— Свакако да хоћу, — потврди Дејлајт. Елија Девис га је ово запитало само у шали, па стога ни његов одговор није озбиљно схватио.

— Хоћемо да претражимо Стјуарт, — настави. — Ал Мајо ми је причао да је видео неке повољне околности кад се први

пут спуштао низ Стјуарт, и ми смо одлучили да окушамо срећу док је река још замрзнута. Чуј ме, Дејлајт, и запамти што ти кажем. Ускоро ће зинско копање бити важније од летњег. Довић се људи и смејаће се тада нама и нашим летњим чепркањима.

У то време на Јукону још нико није ни сањао о зинском копању, кад је земља, замрзнута и тврда као гранит, прокисла допати и пијуку. Лети, чим би сунце испошило снег и лед, људи би се башили на копање. То је било једино доба у коме су се искључиво бавили својим послом. За време зиме ишли су у лов на северне јелене и припремали све што је било потребно за летње послове, дејствовали и до-

сађивали се у логористима као што су били Серка Сити и Форти Мајл.

— Сапурио је да ће се ускоро почети са зинским копањем, — сложи се Дејлајт. — Причекајте само док се открије велико налазиште у горњем току реке. Онда ћете видети нове методе копања. Зашто се не би ватром отапала ледена кора, травели ровови и радио дуж подножја стена? Верујте ми да ће се ускоро радити у подземним ходницима дубоким по стотину стопа. Свакако, поћи ћу с вама, Елија.

— Елија се насмеја, ухвати испод руке своја два пријатеља и по други пут покуша да доспе до врата.

— Причекај, — задржаваше га Дејлајт. — Ја мислим озбиљно.

Три човека се нагло окренуше, а на њиховим лицима су се одражавали радост, изненађење и сумња.

— Немој да нас исмеваш, — рече Фин, други дрвосеча, родом из Висконсина, човек миран и одлучан.

— Ту су моји пси и моје саоннице, — одговори Дејлајт. — Тако ћемо имати две запрете и преполовићемо терет. Једино ћемо у почетку морати мало лакше да путујемо, док се моји пси не одморе.

Три човека била су изван себе од радости, али су још помало сумњали.

— Чуј, Дејлајт, не терај шегу с нама. Желтиш ли збиња да идиш?

Дејлајт им пружи руку и рукова се с њима.

— Онда ће и за тебе бити најбоље да идиш у кревет, — саветовао му је Елија. Устаћемо сутра у шест, а четири часа спавања није баш превисше.

— Како би било да одложимо путовање за један дан, док се Дејлајт одмори, — предложи Фин.

Дејлајтов понос био је повређен.

— Не, није потребно, — узвикну. — Идемо сутра у шест, у које време желите да вас пробудим? У пет? У реду, знаћу вас сутра у шест.

— Требао биња и ти мало отспаваши, — рече Елија. — Не можеш ни ти вечито путовати.

Дејлајт је заиста био потпуно исцрпљен. Сваки његов мишић тражио је сан и одмор, и ујаснавао се и саме помисли на нова путовања. Читаво његово тело бунило се против нових напора. Али, дубоко доле, изазивачки и пркосно, лежао је сам живот, покретачки нагон свега, дошатавајући му да га његови другови посматрају, да је сад опет настао час да својим јуначким делима придопа једно ново.

— Ви, ваљда, мислите да сам се ја одлучио од свега? — упита Дејлајт. — Знаете ли ви да два пуна месеца нисам ни пио ни играо, нити сам уопште видео живе душе. Ви слободно идите да спавате; ја ћу вас пробудити у пет.

И остао је да игра у својим чарапама, и тачно у пет изјутра загреме је на вратима собе својих нових другова, који су га опет могли чути како пева песму по којој је и добио име:

— Зора свиће!), зора свиће! Устајте ви

*) Енглески: burning daylight.

који се спремате да на Стјуарт Риверу потражите срећу! Зора свиће! Зора свиће! Зора свиће!

VII

Путовање је овога пута било много лакше. Пут је био упрвен, а, сем тога, нити су носили пошту, нити су морали да журе. Али, и овако подлагани темпо убрзао је заморно Дејлајтове сапутнике, док се он, напротив, одморно и потпуно опоравио. У Форти Мајлу су се задржали два дана, а у Сакети Мајлу су оставили Дејлајтове псе код трговца. После страховитог пута од Селкека до Серка Ситија, они су били тако уморни да се више нису могли опоравити.

Следеће ноћи улогореше се на једином од многобројних острва на ушћу Стјуарта. Дејлајт им је говорио о традицијима која ће ту нићи и, ма да су му се смејали, омењивао је простране површине острва, покривене високим дрвешем.

— Добро, узмимо да се открије велико налазиште на Стјуарту, — говорио им је он. — Можда ћете и ви учествовати у томе, а можда и нећете. Али ја сигурно хоћу. Боље би било да се предомислите и да учините оно исто што сам и ја учинио.

— Али они су били тврдоглави.

— Ти си исто тако луд, као Харпер и Џо Ладу, — рече Џо Хајнз. — И они исто то стално раде. Знаш свакако ону велику равницу која се простире низ Клондајк, испод Мусхајда, Белејник у Форти Мајлу рекао ми је да су пре месец дана Харпер и Ладу тамо омењили земљиште. Ха-ха-ха!

Елија и Фин такође почеше да се смеју, али је Дејлајт остао озбиљан.

— То је оно! — узвикнуо је. Срећа је пред нама, само руку да пружимо, велим вам! Зашто би они омењили сву ту пространу равницу кад не би предосећали да ту нешта има? Зашто би то радили?

Сетан тог његовог гласа изазвао је поновно смењ од његових другова.

— Смејте се само, смејте! Себи самима се смејете. Ви сви мислите да је копање једини начин да се дође до алата. Али, ја вам кажем да онда кад буде откривено велико налазиште нећете имати никакве користи од вашег чепркања. Главни згодитак добиће они који буду омењили земљу, организовали трговачке компаније, основали банке, берзе...

Прохотан смењ пропратно је његове последње речи. Банке у Аљасци! Та то је да човек пукане од смења.

— А после свега тога доћи ће спекуланти и покуповаће читаве пределе по којима ћете ви чепркати као кокошке по куњишту, док ће они лећи употребљавати хи-драуличне пресе, а зими ће се служити парним отапањем.

— Парно отапање! Ово је већ сувише. Дејлајт је почео да трабуња глупости. Парно отапање — у време кад је и само паљење дрва било још неиспробано.

— Смејте се само, нећалиште! Ко вам је крив што сте слепи код очију. Сви сте ви само гомила мачића који једино знају да маучу. Велим вам, ако велико налазиште буде откривено на Клондајку, Харпер и Ладу ће постати милионери. А ако буде на Стјуарту, сви ћете се запавити како ће брзо скакати цена Елам Хариншевом земљишту. Када то буде, ви ћете зинути од чуда!

Дејлајт је имао визију. Његов је видокруг био врло ограничен, али оно што је гледао видео је у великим размерама. Мисли су му биле логичне и јасне, имао је практичну машту и никада се није заносно правним сновима. Кад је замислио велики град у овој пустој шуми и снегом покривеној равници, полазио је од тога да ће се ту открити богато налазиште злата, и његове очи су већ тражиле погодна места за пристаништа, пилане, трговине и све остало што је потребно једном рударском месту на далеком северу. Његовом, живом и енергичном духу додила је ова игра. А та игра ће бити велика, већа од свих које је ико икад на Јукону замислио, а он, Бернинг Дејлајт, постариша се да у њој учествује.

— Наставиће се —

ЧУДА ДАЛЕКИХ ЗЕМАЉА

ИСЛАНД

НА ИСЛАНДУ ЈЕ НЕКАДА БИЛО МНОГО ВУЛКАНА, И ДАНАС ОВО ОСТРВО ИМА НА СТОТИНЕ КРАТЕРА И ГЕЈЗЕРА.

ИЗБОРИ КЛУЧАЛЕ ВОДЕ СУ ОГРАЂЕНИ И СЛУЖЕ КАО ЈАВНЕ ПЕРИОНИЦЕ.

У СЕЗОНИ РИБОЛОВА, МИЛИОНИ БАКАЛАРА СУШЕ СЕ НА ОБАЛАМА ИСЛАНДА.

ПО СВОМ ОСТРВУ ИСЛАНЂАНИ НАБРАДИЈЕ ПУТУЈУ НА МАЛИМ КОЊИМА, КОЈИ СУ НАВИКЛИ ДА МИРНО И СИГУРНО ГАЗЕ ПО БРЗИМ РЕКАМА

ЗИМИ, У СНЕЖНИМ ПУСТИЊАМА, ОВЕ ПИРАМИДЕ СЛУЖЕ КАО ПУТОКАЗ.

ОВАКО ИЗГЛЕДАЈУ ИСЛАНДСКЕ ШУМЕ БРЕГА, КОЈЕ СУ СВЕГА ПОЛА МЕТРА ВИСОКЕ.

ИСЛАНДСКА ЛЕТА СУ БЕЗ НОКИ. У ПОНОК, БАШ КАО И У ПОДНЕ, МОГУ СЕ ПРАВИТИ ФОТОГРАФСКИ СНИМЦИ. АЛИ СУ ЗАТО ЗИМЕ ПОТПУНО МРАЧНЕ, БЕЗДНЕВНЕ СВЕЛОСТИ. ТАДА ИСЛАНЂАНИ НАЈВЕЋИ ДЕО ВРЕМЕНА ПРОВОДЕ У ЧИТАЊУ

МОРСКА ПАТКА, КОЈА ЖИВИ НА ИСЛАНДУ, ОБЛАЖЕ СВОЈЕ ГНЕЗДО ПЕРЈЕМ.

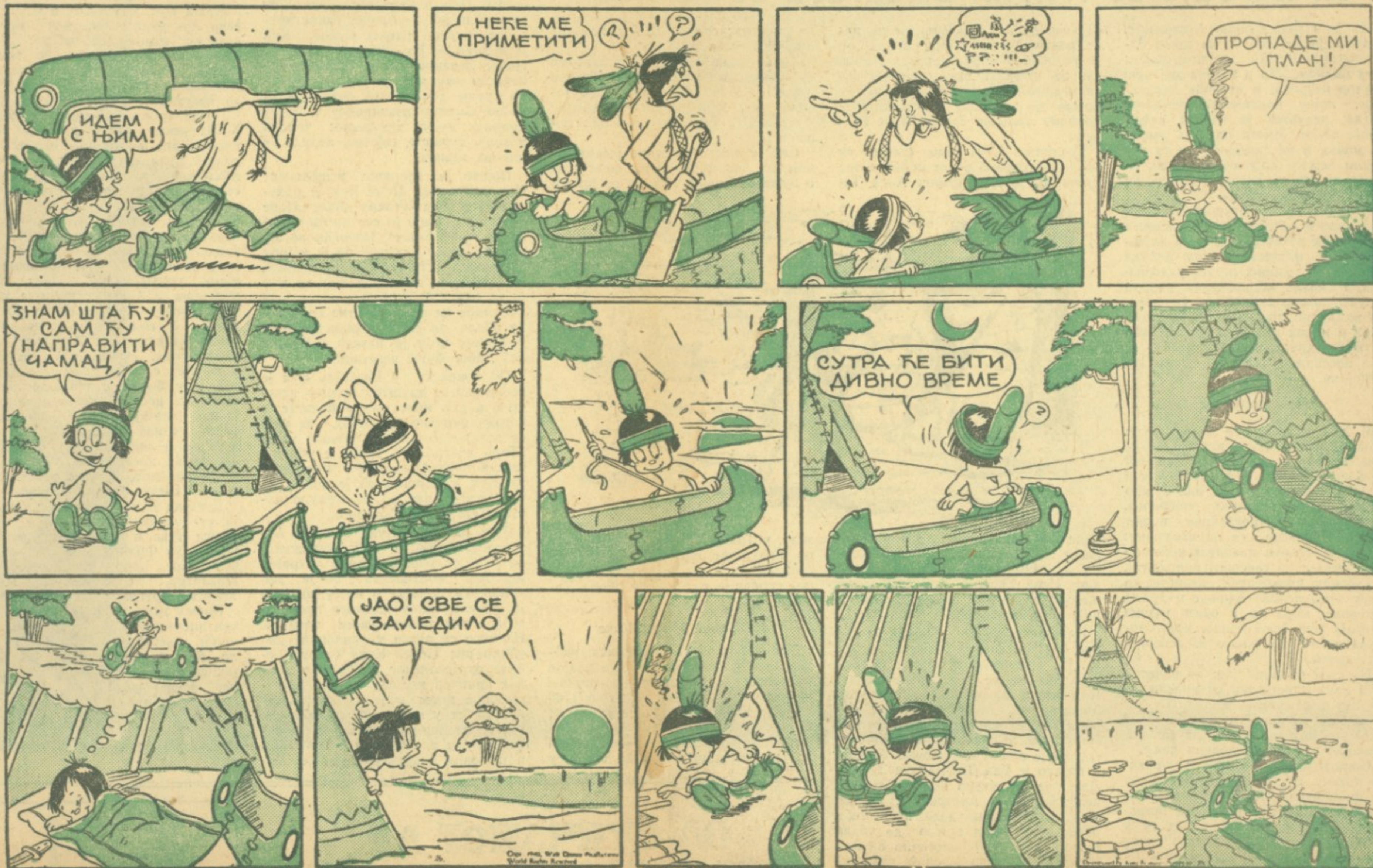
ЗБОГ ТОГА СУ ЊИХОВА ГНЕЗДА СКУПОЦЕНА. ИСЛАНЂАНИ ИХ СКУПЉАЈУ ДА ВИ ДОШЛИ ДО ПЕРЈА ЗА ПЕРИНЕ.

ЧОВЕК ОКРЕНУТ ЛЕБИМА СУНЦУ МОЖЕ НА ГУСТОМ ОБЛАКУ МАГЛЕ ДА ВИДИ СВОЈУ СЕНКУ У ОКВИРЕНУ ДУГИНИМ БОЈАМА.

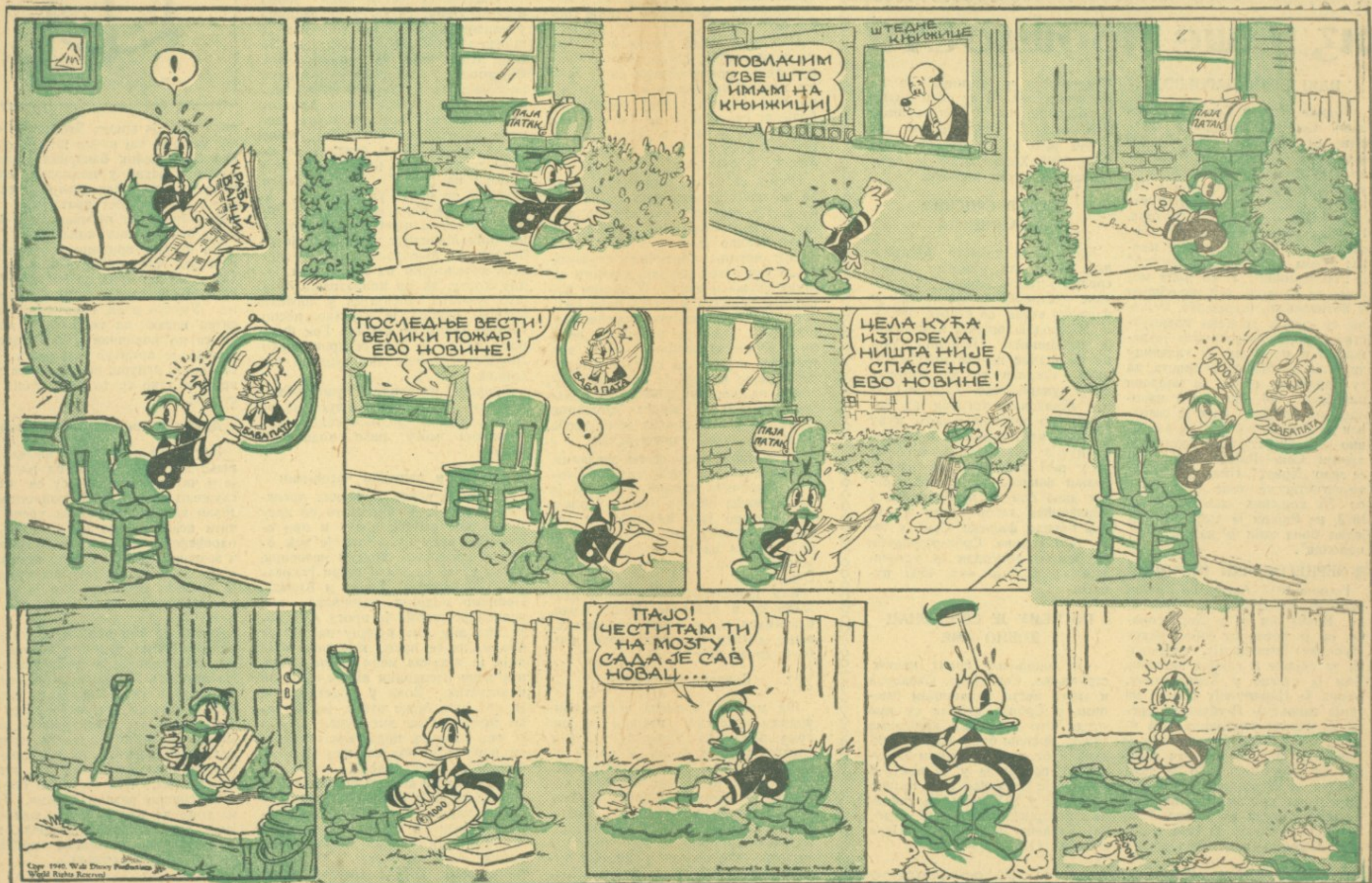

МАЛИ ХИЈАВАТА

ХОЌЕ ДА СЕ
ПРОВОЗА
У ЧАМЦУ

ТАА ТАА СПАСАВА СВОЈУ УШТЕЋЕВИНУ

КОНТИНЕНТ ЗА КОЈИМ СЕ ТРАГАЛО ЧЕТИРИ СТОЛЕЋА

Ко је и када открио Аустралију, питање је на које се не може одговорити ни једним датумом, ни једним именом. Као и толика значајна научна открића, и откриће Аустралије, петог континента земљине кугле, резултат је напора већег броја људи. Многи од њих умрли су никад и не сазнавши да су открили земљу коју су тражили, умрли су не утоливши жеђ својих истраживачких нагона.

А коликогод је откриће Аустралије, као и толиких других земаља и водених путева, било плод најчистијих и најплеменитијих побуда срчаних и храбрих људи, радозналих и смелих истраживача, ипак је уследњавао економски друштвени развојак: тражење нових сировина и нових тржишта; и ово, као и толика друга открића, јавило се као последица жеђе за новим колонијама.

Тера аустралис

У XVI веку многе истраживаче заокупљала је мисао постоји ли јуна земаља, и ако постоји, колика је и како изгледа. Добила је чак и назив „Тера аустралис“ или Јужно Копно. Поред осталих тумачења, претпоставка о постојању таквог копна заснивала се на схватању: пошто се већина познатих континентата налази на северној полулопти, а у јужној, прекривеној океанима, до лиру само делови Африке и Јужне Америке, мора да у овим подима постоји још неко копно, које одржава равнотежу оцима на северној полулопти.

По свој прилици још на почетку XVI века Европљани су видели први пут аустралиско копно. То су били Португалци. Али како је обала била каменита и непогодна за пристајање, они су отпловили даље.

Први нејасни подаци о Аустралији потичу из XVII века. Оставили су их Шпанци Педро Фернандез де Каврос и Луј Ваз де Торес, истраживачи Јужног Мора, који су у њему открили нова острва. Они су стигли и до Нове Гвинеје, која лежи северно од Аустралије. Торес је казивао да су према југу опазили нека велика острва. У ствари, то је била обала Аустралије, данашњи Рт Јорк.

Холандски истраживачи

Први Европљани који су се искрцали на аустралиско копно били су Холанђани. Један од њих, Вилем Јанзон, вратио се отуда и не

слутећи да је ступио ногом на нови континент. Са Нове Гвинеје он је упловио у Карпентерски Залив, али се повукао пред непријатељским држањем урођеника. Јанзон је држао да се копно залага који је погодно протеже све до Нове Гвинеје.

Средином XVII века почела су прва испитивања новог копна, а пре дугоо их је Холанђанин Адел Та-

сман. Он је направио два путовања у жељи да испита Јужно Копно и открије у каквој је вези с њим Нова Гвинеја. Али тек друго његово путовање дало је значајније резултате.

На прво путовање Тасман је кренуо 1642 године из Батавије на Јави. Не држећи се познатих поморских путева, он је пошао на запад. Код острва Мауритиус, источно од Мадагаскара, зауставио га је бурја и он се окренуо према истоку. После дуге и напорне пловидбе угледао је земљу с високим брдима и назвао је Ван Дијеменова Земља. Данаас је то острво Тасманија, које лежи јужно од Аустралије. Тасман је затим отпловио даље на исток и после девет дана стигао до обала Новог Зеланда, југоисточно од Аустралије. Веровао је да је сада открио тајанствено Јужно Копно. Путовајући даље на север прошао је поред Тонга-острва и Фиџи-острва, скренуо према Новој Гвинеји и вратио се у Батавију на Јави. Тако је Адел Тасман на свом првом путовању у потрази за Аустралијом, опловно у великом луку овај континент, не угледавши ниједном његове обале. Тек приликом другог путовања 1644 године, искрцао се

на аустралиско копно и испитао Карпентерски Залив.

После ових путовања Холанђани су прозвали обале које је Тасман открио „Нова Холандија“. Тим називом они су обухватили Северну Аустралију, Тасманију и Нови Зеланд.

Али, и после ових истраживања није се још имала тачна претстава о Јужном Копљу. Године су прола-

зиле, у Тихом Океану откривало се по неко ново острво, а „Тера аустралис“ остајала је непознато копно, скривено иза имена Нова Холандија.

Путовање Џемса Кука

Као повод за даља открића, упознавања и испитивања Аустралије послужила је једна ванредна појава у сунчаном систему. Године 1769 планета Венера пролазила је испред Сунца. Енглеско географско друштво „Ројал Социети“ организовало је експедицију која ће негде у

Јужном Мору посматрати ову небеску појаву. Поручнику енглеске морнарице Џемсу Куку поверено је вођство експедиције. Географско друштво захтевало је од Кука да истовремено испита и положај Јужног Копна и провери да ли је Нови Зеланд део тог тајанственог копна. Пошто је првог јуна 1769 године видео са острва Таити пролазак Венере испред Сунца, Кук је кренуо на југ и најзад стигао до Новог Зеланда. Он је први научно испитао ову земљу, утврдио да су по среди два велика острва и описав њихову изванредну и бујну природу пуно контраста: топлех извора, вулкана, гејзера, ледњака и дивних залива.

Пошто је завршио испитивање Новог Зеланда, Џемс Кук је одлучио да испита источну обалу „Нове Холандије“ која је све до тог времена била непозната. Пловачи на запад од Новог Зеланда, он је, у зору 20 априла 1770, угледао Аустралију. Ни данас се не зна тачно на ком је то месту био. После десет дана пловидбе на север, стално се држећи обале, он се 30 априла усидрио у заливу који је назвао „Ботани Беј“, због бујне вегетације.

По повратку у Енглеску Кук је географском друштву поднео извештај и дао прве шутре податке о готово непознатом копљу, за које се отада све више веровало да је „Тера аустралис“. Иако је обишао само источну обалу новог континента, Кук је веровао да је копно доста велико, али да је потпуно пусто и сасвим необрађено.

Још два пута Кук обилази Аустралију. Први од свих истраживача који су учествовали у откривању овог континента, он је дао исцрпније податке о њему, што му је дошло славу највећег проналазача нових земаља свога времена. Па иако су разни морепловци још длаво пре Џемса Кука открили обале аустралиског копна, њему ипак припада највећа заслуга за откривање петог копна земљине кугле, он се у неку руку сматра његовим главним откривачем; понекад га чак изједначају с Колумбом и његовим открићем Америке. Ме-

ђутим, приликом трећег путовања за Аустралију Кука је задесила трагична смрт 1779; у сукобу посаде његовог брода са урођеницима Хавајских Острва, њега је убио један урођеник.

У потрази за новим колонијама

Али и Кук, као и други истраживачи Аустралије пре њега, познавали су само њене обале. Унутрашњост ове тајанствене земље остала је све до XIX века сасвим непозната. Њено испитивање тада преузимају Енглези.

После губитка Америке крајем XVIII века, Енглези траже нова колонијална подручја. Године 1788 долазе први енглески колонисти у Аустралију, искрцавају се на месту данашњег Порт Џексона, на источној обали, и оснивају прву насеобину Сиднеј. Године 1788 долазе први енглески колонисти у Аустралију, искрцавају се на месту данашњег Порт Џексона, на источној обали, и оснивају прву насеобину Сиднеј. Године 1788 долазе први енглески колонисти у Аустралију, искрцавају се на месту данашњег Порт Џексона, на источној обали, и оснивају прву насеобину Сиднеј. Године 1788 долазе први енглески колонисти у Аустралију, искрцавају се на месту данашњег Порт Џексона, на источној обали, и оснивају прву насеобину Сиднеј.

Дугачка је листа имена људи који су довршавали велико дело Џемса Кука и његових претходника: Артур Филип, Џорџ Бас, Метју Флајндерс, поручник Лосон, Џон Макартур, Чарлс Старт, Томас Мичел и други.

Према томе, иако је аустралиски континент по својој површини најмањи, његово откривање трајало је више од четири века. И тек са последњим људским жртвама, истраживачима Бјуркеном и Видсом, којима је у Мелбурну подигнут споменик, коначно је, средином прошлог столећа, аустралиско копно освојено за цивилизацију.

ОД СУНЧАНОГ ДО МОДЕРНОГ ЧАСОВНИКА

Данас је тешко замислити живот без оних двеју казалики које се не престано окрећу негде на зиду, на столу, у нашем делу или на руци. Толико смо навикли на њих да скоро нико и не помишља: шта би било да часовници не постоје? Па ипак, људи су се дуго сналазили без њих, и служећи се различитим средствима мерења времена, без закашњења обављали своје послове.

Пастир који је далеко у планини чувао стадо, ратар који се бринуо да на време обради своју тлву, морнар на пучини који је жељно очекивао да угледа копно, обрађивали су се небу да им оно каже колико је часова. Доба дана оцењивали су по Сунцу, а ноћи по Месецу и звездама.

Пошто се Сунце равномерно креће по небу, то оно представља неку врсту огромне казалике по којој се подобрају може приближно знати колико је часова. Овим начиним мерења времена служили су се сви стари народи, а многи се њима служе и данас. У нашим народним песмама могу се наћи трагови оваквог начина одређивања времена. Тако се, на пример, вели да је Сунце отскочило за једно, два или три копча, те се тако отприлике знало колико је времена протекло од његовог изласка. А и данас, по селима, многе домаћине знају по сени дрвећа кала треба људима у пољу однети ручак.

Доба ноћи знало се по звездама, јер се и звезде крећу слично Сунцу. Нарочита пажња обраћана је на сазвезђа Велика Кола и Орлон, на звездано јато Влашина и на звезду Даницу (планета Венера), чија појава на источном небу најављује зору и скоро рађање Сунца.

Као примитивни часовници служили су и петлови. Наши људи, навикнути на њихово редовно певање, делили су ноћ на прве, друге и треће петле.

Сунчани часовници

Од мерења времена према природним појавама, прешло се још врло рано на употребу разних справа, помоћу којих је време одређивано много тачније. Најстарија од свих је гномон, сунчани часовник у свом најпростијем облику, то је штап забоден у земљу. Како се Сунце у свом привидном дневном кретању по небу пење и спушта, тако се сенка гнома помера и дужина јој се мења. Пре-

ма дужини сенке одређивано је доба дана.

За сунчани часовник знали су сви стари народи. Према историци Херодоту, њега су изумели Вавилонци, од којих су га касније примили Грци. Познато је да су се многи стари грчки филозофи служили оваквим часовником.

Гномони су често били веома високи. Прича се да су Египћанима обелесници служили као гномони, а кинески астроном из XIII века Ко Шеу Кинг имао је гномон висок 40 стопа. У великим градовима постојали су и стубови који показују време. Грчки писац Аристотел у једној својој комедији наводи како једна Атињанка каже своме мужу: „Када сенка буде и мала десет корака, намажи се уљем и доњи на ручак“. Мазане уљем служило је место умивања.

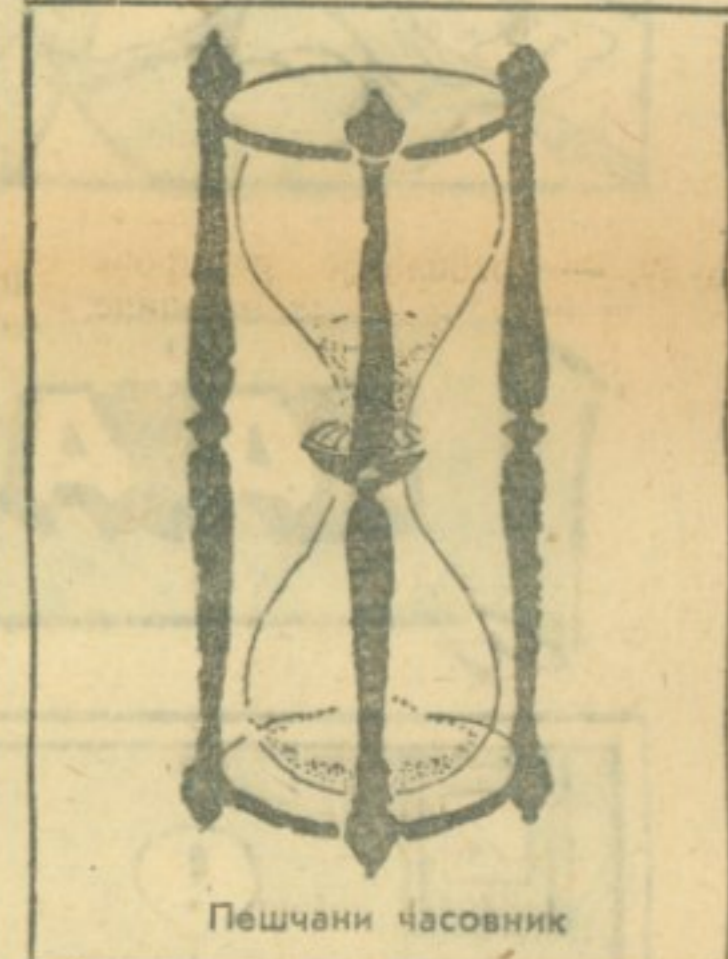
Слично је било и у старом Риму. За владе императора Августа, научник Манилиус претворио је обелиск на Марсовом пољу у гномон, стављајући на његов врх једну лопту, да би посматрања била што тачнија. Међутим, у погледу висине, рекорд је свакако носио гномон којим се служио Грк Фаенос. Њему је, како се прича, брдо Ликобет служило као сунчани часовник.

Сунчани часовници употребљавали су све до новијег времена, те се и у нашим средњовековним рукописима могу наћи подаци с њима.

Водени и пешчани часовници

Велика незгода сунчаних часовника била је у томе што се инсу могли употребити ноћу и при облачном времену. Зато је већ одавно пронађен водени часовник, којим су се служили стари Египћани, Вавилонци, Грци и Кинези. Принцип воденог часовника, или клесидре, веома је прост. Суд који при дну има рупицу напуни се водом, па се према количини воде која је истекла мери време. Али, и водени часовници имали су један недостатак. Вола у почетку, док је суд пул, брже отиче, јер је већи притисак на дно суда. Да би се ово избегло, прављени су судови нарочитог облика, или је комбиновано више судова.

Најзвучнији водени часовник био је онај који је калиф Харун-ад-Рашид пократио Карлу Великом. Био је од злата и представљао чудо технике онга доба. Један савршен мехлизам, који покреташе вода,

показивао је време. Звонио је сваког часа, на тај начин што је одређен број малих бакарних лоптица падао у пехар у подножју часовника. Сваког часа отварају се по једна од дванаест вратанаца, а у подне би се сва поотварала и изјављало би дванаест кољашка.

На истоме принципу почињају и пешчани часовници, начињени од два стаклена суда левкастог облика спојена својим уским крајевима. Уместо воде, кроз отвор пури ситан песак из горњег у доњи, па се по количини песка оцењује колико је времена протекло. Када сав песак испури, пешчаник се претвара, и тако се то непрестано наставља.

Други начини мерења времена

Постојали су и други начини мерења времена. Један од њих био је и читање. Њиме су се некад служили нарочито по манастирима. Један калуђер почео би увече да чита псалтир, па када дође до одређеног места отрчи до звонаре и зазови; или би стално понављао једну молитву, те тако знао колико је времена протекло ако је молитву поновио десет, двадесет или сто пута.

Време се још мерило по количини уља које у лампи изгори или по томе колико је свећа изгорела. На питање: „За колико времена?“, одговарао се: „За две свеће“. Ноћ је трајала три свеће, те су две свеће значиле две трећине ноћи. Да би се могли одредити и мањи временски размази, на подједнаким растојањима прављени су зарези на свећама, или би биле обојене различитим бојама. Према томе до којег је зареза или обојеног претега свећа изгорела, знало се колико је часова протекло откако је она запаљена.

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

НАШ ПРВИ ПАРОБРОД

Године 1867, у Селу је основано Селско бродарско друштво са главним од 400.000 форината. Друштво је изградило и властито бродоградилнице, у коме је убрзо направљено не, колико дрвене, а четири велике барке од 500 до 1.000 тона. Највећа барка названа је „Хрватска“. Остале су добиле имена: „Град Сел“, „Град Загреб“ и „Тројединица“. У то доба морима су пловиле већ пароброди и потискивалци дрвене. Селани су одмах увидели преимуштво парних бродова над дрвеном и повећали су главницу друштва за 200.000 форината, па су поручили да им се направи пароброд. Тај наш први пароброд на Јадрану, који је сграђен на Ријети од жедеза, запловио је у августу 1872 године на линији Сел—Ријека. Пароброд се звао „Хрват“. Имао је 93 бруто-регистарске тоне и машини од 35 коњских снага. Године 1873, на Ријети је сграђен још један брод који је назван „Винодолац“.

ХЕРЦЕГОВАЧКИ ПИРИНАЧ

Године 1833, Али-паша Ризван беговић боравио је у Цариграду. Браћајући се у Херцеговину, он је довео са собом некого Мустафу Пиринџију, стручњачка за сејање и гајење пиринча. Чим је стигао у Херцеговину, одмах је Пиринџију послао на своје имање у Љубушкком срезу да испита земљиште. Већ идуће, 1834 год., Пиринџија је почео да сеје са успехом пиринч на том имању. То је дало повода да се пиринчач почне сејати и на другим местима где се земља могла да пашта. Тако се пиринчач почео да сеје у Новим Пољима код Чапљине, у

Студеницама и Јасеници. За Али-пашом повели су се и други Херцеговинци, па и Далматинци. Најпознатији херцеговачки пиринчач звао се „Љубушак“. Године 1868 Херцеговина је произвела 15 вагона пиринча.

ПОМОЋ СРПСКИМ УСТАНИЦИМА

Као што је познато, Аустрија није хтела да помогне Први српски устанак. Априла 1806 године аустријска влада издала је наредбу којом се строго забрањује продаја оружја и муниције устаницима. Поједини Срби из Војводине на све могуће начине гледали су да помогну своје сународнике. Тако је Стеван Живковић, трговац из Земунa, био претворио своју кућу у праву малу фабрику муниције и оружја. Шездесет људи било је у њој запослено на производњи фишека за пушке. Сваког дана они су пребацивали у Караборћев логор седам до осам бурдаци фишека. Само у току 1807 године, Срби-родољуби из Земунa дотурили су устаницима у Србији око 4500 пушка.

ПО ЧЕМУ ЈЕ СВИЛАЈНАЦ ДОБИО ИМЕ

По мишљењу неких наших стручњака, Свилајнац, Свилеува и друга места са сличним именима у Србији добили су име отуда што се у тим крајевима гајила свиленка буба. Гајење свилене бубе на Балканском Полуострву почело је у VI веку. У Србији је достигло свој велики развојак у XIV веку. То сведоче и историјски споменици из доба Стевана Дечанског и Цара Душана (1348 године).

ЖЕЛЕЗНИЦА НЕКАД И САД

ПАРНА ЛОКОМОТИВА ДОБИЛА ЈЕ ТРКУ

Кад би данас путник на железничкој станици, поред огромних локомотива видео малу, примитивну парну машину коју је пре скоро два столећа изумео Џејмс Ват, било би му чудно и готово невероватно да је она предак гвоздених дивова који сад вуку брзе и експресне возове. Радећи на том свом проналаску, енглески физичар Ват зацело није ни претпостављао од колког ће значаја бити парна машина, није ни слутио да ће она покретати возове и бродове, електричне централе и млинове, да ће постати једно од најзначајнијих открића у области технике.

Примена парне машине

Није требало много времена да проба па да се јаве први покушаји да се Ватов проналазак практично примени. Већ 1769 године Француз Кињо међу првима је направио парна кола. Парне машине које су пре његове имале да покрећу кола илеу за то биле довољно снажне. Због тога су Кињоова парна кола побудила велико интересовање. Одасвуд су долазили људи да виде како ће то мало чудовиште, само, без запреге, проћи улицама Париза. Био је то узбудљив и — кратак приказ. Тек што су парна кола пошла и, на опште задовољство, преша један део улице, наишла су на прву кривину. Како нису имала управљач, она су скренула с пута, ударила у зид једне куће и — распала се. Дуготрајан труд проналазаче пронао је за тренутак. Али тај неуспех није уплашио друге конструкторе. У Енглеској је било више покушаја да се начине парна кола која би такође ишла путем, а не по шинама. Иако су у Немачкој и Енглеској шине биле познате још у XVI и XVII столећа, — још тада су коњи, а понекад и људи, превозили руду, — требало је да прође скоро два века па да се на шине постави парна машина. Године 1814. Енглезу Џорџу Стивенсону првом је пошло за руком да начи-

века грађење пруга текло је врло споро. Тек у другој половини тога столећа, са пробијањем тунела и грађењем вијадуката, железничка мрежа постаје све гушћа.

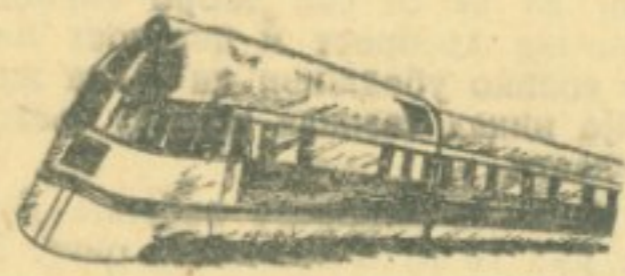
У Америци су такође грађена разна превозна средства која би се кретала по шинама. Још давно пре прве америчке локомотиве зване "Палчић", коју је 1830 године начинио Питер Купер, био је покушаја да се уведу возови с једрима и возови које вуку коњи. У "једрењаве на шинама" полагало се много наде, али успех је потпуно изостао. Ни прва америчка локомотива "Палчић", у којој је Купер гледао победника коњске запреге, није успела да потисне своје четвороножне такмаче. У

три између ове локомотиве и коџија машина је претрпела пораз. Ипак, ваља рећи да јој се на пола пута догодило квар; иначе би без сумње прва стигла на циљ. Међутим, још исте, 1830 године, израђене су две веома добре локомотиве. Од тога времена и у Европи и у Америци, упоредо са ширењем железничке мреже; усавршаване су и разне парне локомотиве. За дуге железничке пруге, које су нешто касније грађене — пацифичку, у Северној Америци, транскаспску, у Јужној Америци, транскаспску и трансибирску у Азији — биле су потребне јаке и брзе локомотиве, а исто тако и погодни и издржљиви вагони.

У првим данима железнице путовања су била узбудљива и често веома неугодна. Тврда седишта, труцкање, несигурност, све је то у возу било неизбежно. Догађало се чак да машинскоја, ако би му понестало горива, позове све путнике да дуж пруге скупљају дрва. Али, временом се на удобност и брзину путовања све више полагало.

Железнице данас

Од Стивенсонове "Ракете" до данас локомотиве су толико усавршене да у многим земљама — Француској, Немачкој, Енглеској, Америци — вуку композиције бр-

Модерна локомотива

зином од сто и више километара на час. Поред парних, постоје и електричне локомотиве, као и локомотиве са дизел-моторима, које развијају велику брзину. У последње време, да би се избегло

губљење времена приликом чекања у станицама, уведени су возови у које путници улазе и излазе за време вожње. То је постигнуто на тај начин што, на неколико километара испред успутне станице, упоредо с возом, поје посебна локомотива која се једним мостом веже с одређеним вагоном воза. Преко тог моста, који је са свих страна затворен тако да личи на тунел, улазе у воз нови путници, а излазе они који то желе. Пред станицом мост се увуче, воз неметано настави пут, а локомотива, која је примила путнике из воза, заустави се у станици.

Ни у погледу удобности путовања модерни возови не могу се поредити чак ни са онима од пре неколико деценија. Спаваћа кола, вагони за ручавање, биоскопи у возовима, радиозвучници у купеима, а понегаде чак и над сваким седиштем, удобне наслоњаче које се могу подешавати за седење или лежање, — све то олакшава путовање и чини га угоднијим. А са брзином и удобношћу повећала се и сигурност. Вожња железницом већ одавно више није "пут у неизвесност".

СЛОНОВИ - ВЕЛИКИ ЧОВЕКОВИ ПРИЈАТЕЉИ

Американец Франк Витбек провео је више година са слоновима, филмским глумцима* у Холивуду, упознао их добро и много заволео. Ево шта он износи о њима:

Моја љубав према слоновима потиче од оног времена када сам писао прве рекламе за циркусе. Али, оно о чему ћу сада да вам причам десило се много касније, у Холивуду, у студијима Метро-Голдвин-Мајера, где сам крај слопова живео од дана када су они дошли из Сирије као "бебе", од којих је свака била тешка по 700 килограма!

Да бисмо их дресирали, позвали смо у помоћ две паметне слонице, Кин и Сал — ветеране циркуса. Оне су почеле да изводе своје вештине пред запрепаншеним слончићима. Кин и Сал су легале, устајале или се промињале. Те исте вештине почели су затим да изводе и слончићи, док су их старе слонице пажљиво посматрале и, веровао ко или не, "говориле им" и "објашњавале" шта треба да ураде. Судећи по веселим борбама око њихових пријатних очју боје лешника, добијао се утисак да се оне смеју неспретним и глупим покретима малих.

Као и сви слоновци, и Кин и Сал биле су необично одане људима. Нарочито су биле одане шефу дресера Жорџу Емерсону. Једног дана док се Жорџ шетао једним сеоским путем са Кином, нека крава почела је да муче. Преплашена, Кин је почела да бежи. Али, после двадесетак метара она се зауставила, вратила и шчепала Жорџа сурлом, покушавајући да га удаљи са места одакле је долазило мучање, за које је без сумње веровала да претставља опасност.

Љубав према другим животињама

Слонови показују велику љубав према другим животињама. Један

чувар прича како је ноћу чуо неке чудне гласове у штали за слонове. Он је упалио светлост и видео како се један мали фокстеријер забавља са старом слоницом која се, лежећи, одмарала. Фокстеријер ју је гризао за велике мантиве уши и скакутао по њеним леђима. Мало касније слоница се дигла и почела да маше сурлом, док је пето покушавало да је ухвати, потскакујући тамо и овамо. Ово пето стајало је пратило циркус и ноћу спавало на ногама старе слонице, која га је, да би га заштитила, покривала сурлом. Једног дана мали фокстеријер је угнуо пред очима своје старе "помајке". Неколико недеља после тога стара слоница је туговала и одбијала да "изводи" своје тачке у циркусу. Још касније, када би сназила неко пето, она му се умиљато приближавала, правивши необично смешне покрете ногама и сурлом. Нажалост, није никад више успела да стекне пријатељство неког пса.

Захваљујући старим слоницама Кин и Сал, после неколико година наши слончићи били су спремни да "глуме" пред камерама. Метро-Голдвин-Мајера. Али, још као мали, слоновци су велики имитатори. И ево шта нам се десило. У једној сцени "Тарзана" требало је да Кин буде погођен зрном из пушке и да се креће са подигнутим рањеном ногом. Хепи, један од слончића, који је у филму имао да буде њено младинче, требало је да иде поред ње, показујући јој знаке љубави и нежности. Међутим, Хепи је покварио целу сцену, јер је и сам дигао једну ногу, те смо тако тај "кадар" морали да поновимо више пута.

Иначе, са нашим слоновима све је ишло добро до 1940, када се десила трагедија која је у исто време била и један пример узајамне верности и другарства ових великих животиња. Када су два слона, као на пример Кин и Сал,

стари пријатељи, онда се за време одмора везује само један: сваки чувар зна да се други слон неће удаљити од свог везаног другара. Једне ноћи, међутим, избио је пожар у штали где су се налазили наши слоновци. Била је везана само слоница Кин. Иако није била везана, ништа није могао да нагна слоницу Сал да се удаљи од ње. Изгореле су једна поред друге.

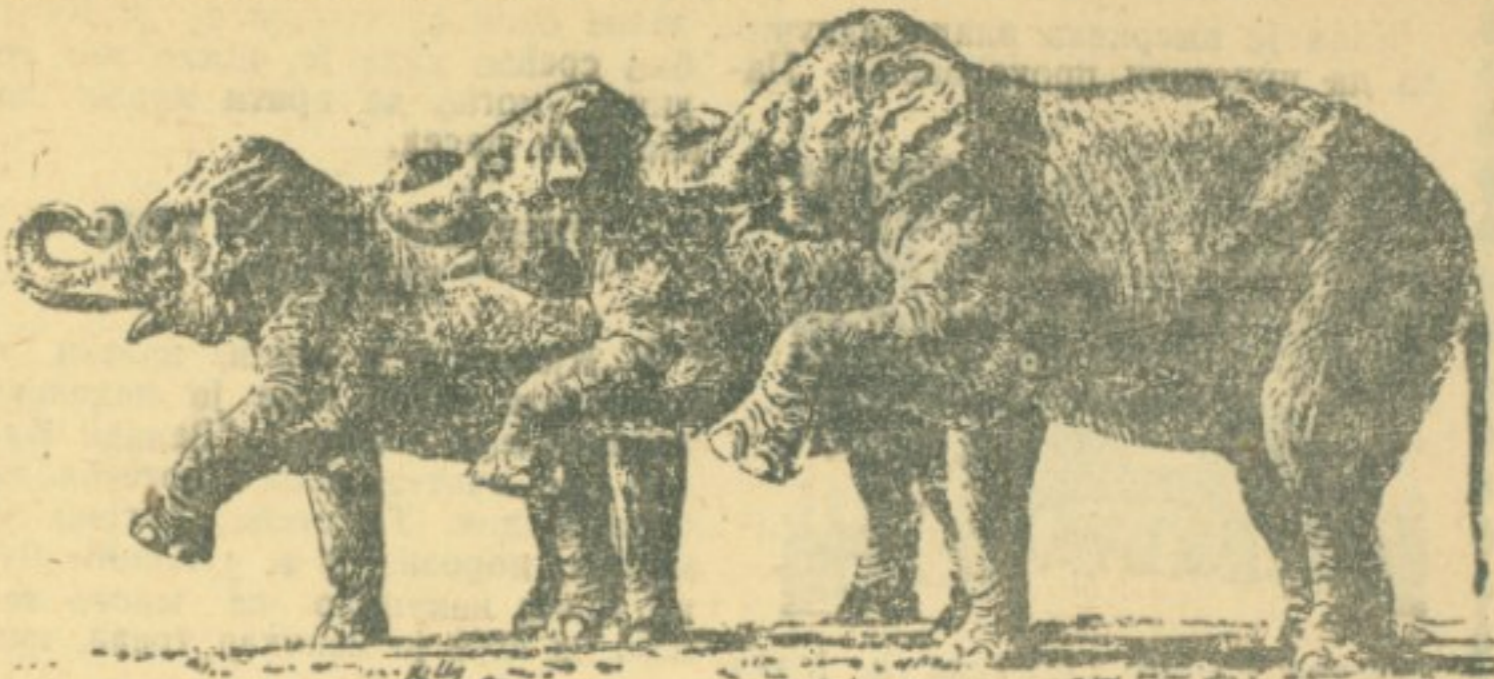
Зими, неки дресери дају понекад мало вискија слоновима да би се загрејали. Тада они постају необично весели. У једном великом циркусу дресер је једном дао мало вискија слону који је дрхтао од хладноће. Сутрадан, иако је време било лепо и топло, дресер је

обично осетљиви. Такр, не треба никад казнити слона у присуству других, или у присуству ма кога. То слон неће лако заборавити.

Међутим, треба такође бити одлучан, јер слоновци су велики симуланги. Један чувар слопова износи овакав случај: стара слоница Рут повредила је једног дана ногу и није могла да "игра" у циркусу. Лечили су је и неговали што су боље могли, али она никако да оздрави. Кад год би чувар дошао да је обиђе, налазио ју је како тужно јечи, дигнуте ноге. Једног дана чувар је ушао у шталу на задња врата и угледао Рут како стоји на све четири ноге, клатећи се тамо-амо. Чувар је полако ишишао и поново ушао на главни улаз, звиздујући. Рут је одмах ди гла ногу и почела да јечи.

— Доста је било шале, стара — повикао је чувар љутито. — На посао!

Рут је схватила лекцију... Властник великог слона Туска имао је и једног слона-кепеца кога су звали Барнеј. Једном, Туску купе нов покривач. Када је Барнеј

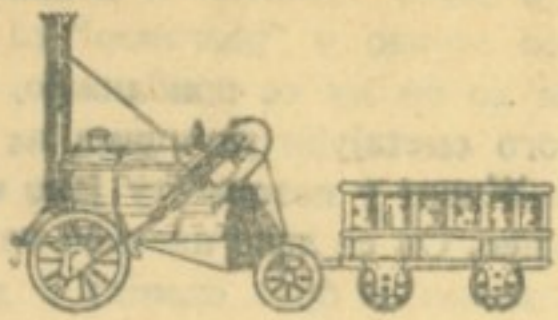
нашао све слонове како дрхте, претварајући се да им је хладно. Он им је свима дао мало вискија, али они су и идућих дана, сваког јутра, дрхтали као по договору. Дресер је на то одлучно да им више не даје виски, и после два дана дрхтанице је нестало.

Довитљивост слопова

За дресирање слопова постоје много боља средства од оних која се обично употребљавају. То су стрљење и благост гласа. Али, уз то, треба разумети слонове и учинити да и они вас разумеју. Док су још млади, слоновци су не-

то видео, шчепало је сурлом свој покривач, који је некад припадао Туску, исцпепао га у парчад и бацно. Кад су после тога и њему купили нов покривач, он је почео да га гладно нежно сурлом и да весело мрмља.

Један други слон је дуго времена изводио колац за који је била везана његова нога. Одлазио је на суседне њиве и јео кукуруз. Затим се враћао натраг и забављао колац тачно на исто место. Тек када је од зеленог кукуруза покварио стомак, откривено је његово лукавство.

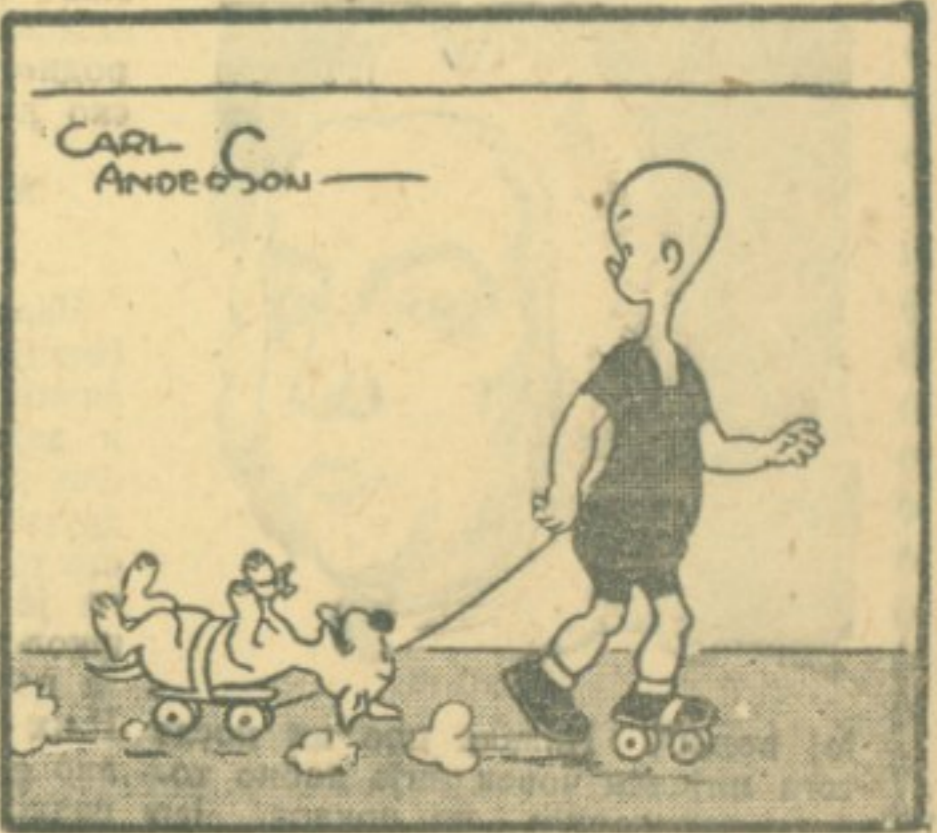
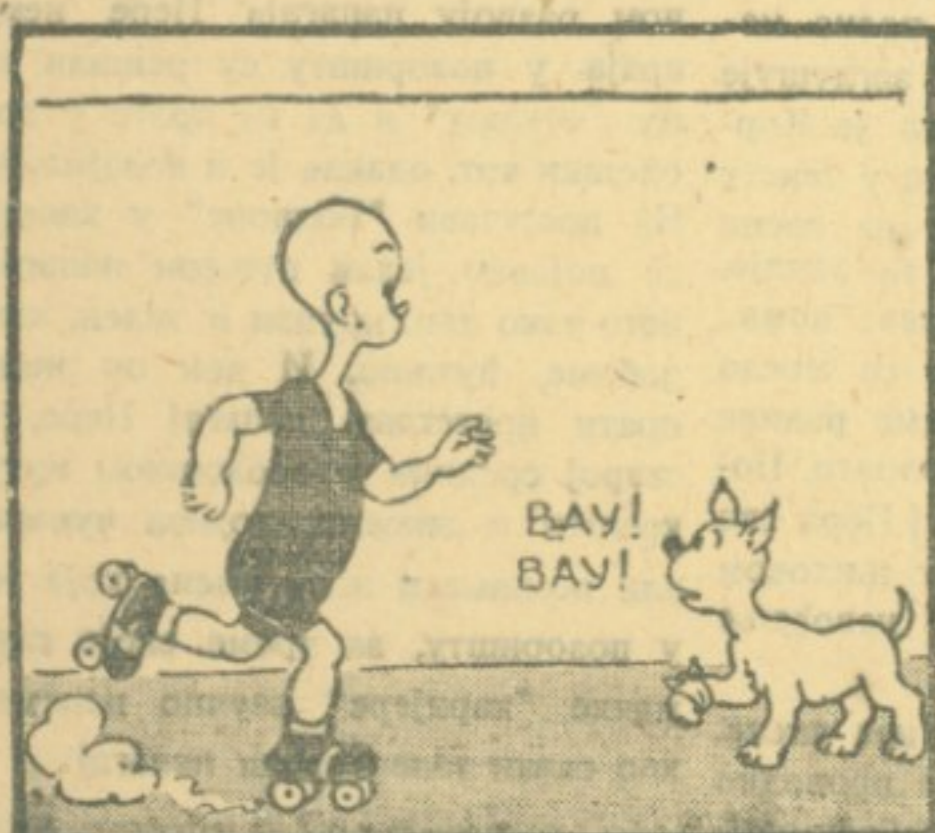
Стивенсонова "Ракета"

ни парну локомотиву. Тек 1825 године она је пуштена у саобраћај, на рударском колосеку Стоктон—Дарлингтон, код Њузкаста. Годину дана касније почео је грађење прве нормалне железничке пруге Липерпул—Манчестар, а 1829 Стивенсон је завршио локомотиву која је имала да саобраћа на тој пруги. То је био прототип данашњих локомотива. Она је добила име "Ракета", због тога што је била много бржа од свих дотадањих парних кола. Под пуним оптерећењем могла је да развије брзину од 22 километра, а без вагона око 45 километара на час.

Тунели и вијадукти

После првих успеха у Енглеској железничке пруге грађене су и у Европи, и то прво у Аустрији, затим у Белгији и Немачкој. Међутим, до краја прве половине XIX

ДОЖИВЉАЈИ МАЛОГА МИТЕ

СПОРТСКИ ЗАБАВНИК

налице професионализма ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ СВЕСНО ОТИЦАО У СМРТ

Били Миск био је један од најбољих америчких боксера-професионалаца тешке категорије. У току своје боксерске каријере имао је више од сто мечева. Само један од његових противника — Џек Демпсеј — успео је да га нокаутира.

У својој двадесет деветој години живота Били је био снажна момчина плавих очију, мишићава и складна тела. У свему је лично на правог шампиона, али смрт му се ближила, и он је то знао.

Сем њега још три човека су знала каква му судбина претстоји: његов менаџер Џек Реди, спортски новинар Џек Бартон и др Сивертен, који му је поглавно рекао:

— Бил, нећу да ти кријем истину. Ти имаш Брајтово болест. Ако пустиш бокс и брижљиво ће лево живићеш можда још пет-шест година.

Једини извор прихода

Међутим, ни после ових речи Били није напустио ринг. Требао је од нечега живети, издржавати жену и децу — а њему су ринг и снажне песнице били једини извори прихода. Својој жени Марији рекао је шаловитом тоном да "има неке неприлике с бубрезима" —

али да ће се све добро свршити. Његова храброст и веселост били су толико убедљиви да једна жена није никад сазнала тежину његове болести.

И после лекареве забране Били се још 70 пута попео на ринг. Зарадио је доста новца и, пошто је знао да су дани његовог боксовања избројани, сав тај новац уложио је у једно предузеће за оправку аутомобила. Мислио је да тако обезбеди жену и децу кад њега не буде више међу живима. Али, после две године, предузеће се нашло пред стечајем. После трећег сусрета са Џеком Демпсејем, Били је дао сву своју зару — 18.000 долара — да би спасао ово предузеће. Међутим, и то је било узалуд.

Отада се све ређе појављивао на рингу, а и новца је било све мање. Морао је да чини натчовечанске напоре да би се одржао у форми.

У једном мечу, Били је нокаутирао у првој рунди Хари Фолеја, али му је одмах после борбе позлило. Морао је дуго да лежи код куће и да се одмара. Није имао ни толико снаге да отшета до првог угла улице. Провео је цело пролеће, цело лето и целу јесен код куће. Хранио се само млеком, одмарао се и играо са својом де-

цом, док је Марија водила домаћинство, из дана у дан све забринутија, јер је новац одлазио, а изгледа на заруду није било.

Победа која доноси новац и — смрт

Дошла је зима. Једног дана Били је изашао на снежну улицу да се прошета. Био је тужан. Пролазио је поред пуних излога и мислио на Нову годину, која је за његову децу, жену и њега самог некад била дан радости, среће и омиља. Постојао је само један начин да за ради новац. Наизглед прост — али за њега врло тежак. Растужен, боксер се тада брзо одлучио и упутио свом менаџеру:

— Џек, — рекао му је — организуј ми један меч.

Менаџер га је погледао зачуђено. Није веровао да овај говори озбиљно.

— Ти си болестан, Били, и ја не желим да будем одговоран за оно што ти се може десити.

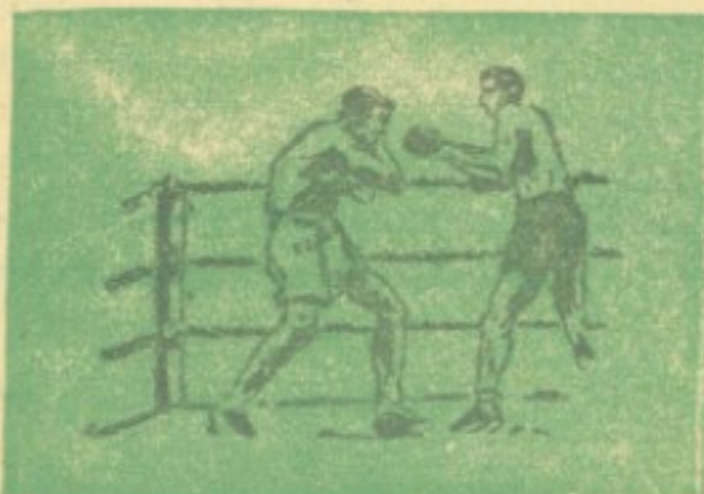
— Молим те, Џек. Ја немам ни пет пара! Знаш добро да сам све изгубио. Дужан сам и лекару. Продао сам готово све из куће. Преклињем те, организуј ми један меч пре Нове године.

Неколико дана касније, менаџер је уговорио меч са врло јаким Бил Бренаном који је у мечу са Демпсејем издржао до дванаесте рунде.

Били је био одвећ болестан да би могао да тренира за овај меч. Да би сачувао и оно снаге што је имао, готово све време до меча провео је у постељи. Иако болестан, лично је на човека у пуној физичкој снази.

Борба се одвијала као у некој причи. Већ од прве рунде спортски новинари су запазили да је Бренан знатно спорији него што је био у мечу с Демпсејем, док је Миск био брз и гибок. Није то више био Били на смрти, већ Били Миск-Гром.

Две прве рунде протекле су у борби изблиза. У трећој, Били је једним левим крошеом послао Бренана на под, одакле се није могао

подићи. Гонг га је спасао, пре него је судија избројао до 9.

Масери су однели Бренана и покушали да га осеже, али кад је почела четврта рунда, он је још био ошамућен од страшног Мисковог крошеа. Чим је стигао до средње ринга, Миск га је погодио једним страховитим левим директом у вилицу и он се срушио. Био је нокаутиран.

Победник Били Миск, када је објављено да је добио меч насмејао се гомили гледалаца — последњи пут.

Последња радост

Ова борба му је донела 2400 долара. Са тим новцем одмах је купио оно што је хтео да набави пре свога краја: нешто намештаја, да би колико-толико попунио собе које су зјапиле празне откако је Марија продала све сем постеље, кухињског стола и две-три столице. Затим је купио један пијанино за Марију, која је то одавно прижељкивала. Једном сичићу купио је бицикл, другом првене санке, кутке и меџу за малу Дону. Нешто новца послао је својим остарелим родитељима. Претекло му је ипак доста новца да да Марији. Кад је све ово посвршавао, Били се вратио, уморан, кући и легао.

Наступили су велики болови, али он их је мушки подносио. Чак се смејао и шално увек кад би Марија или деца ушли к њему.

Сам је окитио јелку. Оно понови, стајао је поред ње с Маријом и децом, која су сјала од радости. Кад је избила поноћ, он је повикао:

— Срећна вам Нова година, мили моји.

Сутрадан, болови су постали неподношљиви. Једва је успео да приђе телефону, користећи прилику док је Марија прала посуђе.

— Џек, похитај к мени. Не могу више да подносим болове.

Менаџер Џек Реди је дојурно аутомобилом. Марија је била запрепаштена. Док му је помагала да дође до кола, Били јој је открити истину. Реди га је одвезао у болницу, а Марија је остала као окамењена на вратима.

Шест дана касније, боксер Били Миск био је мртав.

Јаги због тамени КАКО ЈЕ ПАПАГАЈ ПЕРА изводи анија ман

Био је то крупан, зелени папагај, с летим шареним репом, дугачак скоро пола метра. Посетиоци Југословенског драмског позоришта у Београду добро се сећају овог папагаја. Иако му име није било штампано у програму, он је, почетком децембра прошле године, био толико активан у Бен Џонсоновој комедији "Волпоне" да је баш то решило читаву ствар лоше по њега.

У другом чину ове ренесансне комедије, када трговац Корвино (Дејан Дубајић) долеће кући и окомљује се на своју младу жену Коломбу (Соња Хлебш), сасвим неочекивано, ван жеље писца Бен Џонсона, Шекспировог савременика, и редитеља Бојана Ступице, који је наложио да га донесу на сцену, у њихов суклоб све чеље и бучније почео је да се меша папагај Пера. Миран у свом кавезу на првим претставама, касније из вечери у вече, постајао је све бучнији и немирнији. Чим би Корвино почео да јури по соби и да загледа иза завеса, Пера би почео да се кострешти, да искреће главу час на једну, час на другу страну, буљећи једним оком и нетрпећиво пратећи љутитога мужа. А кад би овај почео да насрће на жену и да је напада, то већ Пера није могао да издржи, почео би љут преко мере, јако да крешти, да заглашује глумачке речи. Узалуд га је Корвино ућукивао, иако тога у тексту није било, узалуд му ту на сцени давао коцку шећера да га замаје, узалуд је покривао кавез; помирења није било и није га могло бити. Шта је за то време радила публика, не треба ни говорити. Постајући атракција, папагај Пера све више је ометао глумце у њиховом раду и уствари кварно извођење претставе.

Није се смиривао ни иза сцене. У реkvизитарници, где је проводио слободно време кад није "глумио".

у близини позориште, папагај Пера је и даље крештао и звиждао и радо ступао у "разговор" са сваким ко би му се приближио, врло много сметајући глумцима на сцени. Живот у позоришту јако му се свидео. Он се лако навикао на поћни живот и брзо снашао и добро осећао у тој необичној средини. Али није остало на томе. Док је био у београдском зоолошком врту, он је већ имао свој програм. Знао је свога чувара и дозивао га по имену "Војо". "Војо", овде, у позоришту, склапајући нова познати става, стекао је и нова знања. Спремала се премијера "Кандида" од Бернарда Шоа, комад у коме он није добио никакву улогу. Ваљда "увређен" због тога, папагај Пера

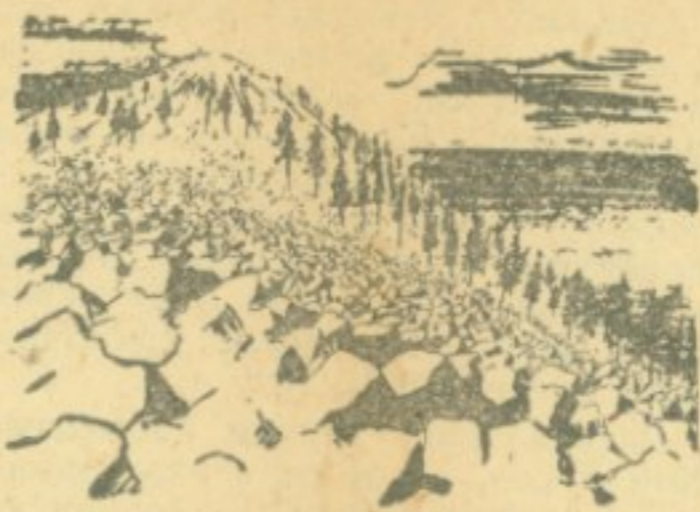
изводио је иза сцене цео свој програм, почињући на крају да се дере: "Токо", "Токо" — како су глумци скраћено ословљавали свога редитеља Томислава Танковића.

Кад је постало очевидно да умном развоју папагаја Пера нема краја, у позоришту су решили да му "откажу" и да га врате у зоолошки врт, одакле је и позајмљен. На претстави "Волпоне" у кавезу се појавио један пуњени папагај, исто тако леп, крупан и зелен, али, дабоме, ћутљив. И док он немо прати претставу, папагај Пера, у другој средини у зоолошком врту, крешти и звижди, дозива чувара, али помиње и нова имена која је, у позоришту, за време своје глумачке "каријере" научно напамет као сваки талентовани папагај...

Б.

ДА БИ МУ РАДНИЦИ ДУЖЕ РАДИЛИ...

Едгару Велшу, фармеру из Вебс Милса, у САД, учинило се да сунце сувине брзо залази за врх планине Ратлснек и тако скраћује радни дан на његовом имању.

Због тога је предузео један несвакидашњи посао — смакао је каменити врх планине. Трагови његовог узалудног посла и данас се виде: у подножју планине лежи преко 3000 кубних метара камена који је он одронио с врха Ратлснека.

СТРУЧЊАК ЗА ТОРНАДО

Државни метеоролог у Топеку, САД, неки Флора, има највећу збирку фотографија облака који се јављају пре, за време и после торнада. Пуних 25 година он је те слике страсно скупао и озбиљно проучавао, али прави торнадо никада није видео. Увек када је у близини Топека беснео тај страшни ветар Флора је био спречен неодољивим службеним пословима да оде и да га "види својим очима".

ДВОРАЦ "СМЕТЛИШТЕ"

Ескоријал, дворца и маузолеј у коме су сахрањивани шпански краљеви, саграђен је у част победе над Французима у бици код Сен Кентена 10 јула 1557 године. То

је најлепши дворца у Шпанији, али му име није нимало у складу с изгледом, јер ескоријал на шпанском значи — сметлиште. Како је на месту на коме је дворца саи-дан раније било сметлиште, то је дворца наследно ово име.

АТОЛОГИЈА ИСТИНИТИХ ЧИДА

НЕОБИЧАН НАЛАЗ ЈЕДНЕ КОМИСИЈЕ

Када је америчка влада одлучила да приступи прокопавању Па-

намског Канала, упутила је једну комисију да испита да ли у пределу кроз који је траса повучена постоји опасност од земљотреса.

Стручњаци су у Панама Ситију, поред кога је канал имао да се прокопа, наишли на нешто што је много утицало на њихов извештај: већи део свода порушене цркве св. Доминга, која је изгорела 1756 године, био је неопштешен и чврсто је стајао већ 150 година. То је, поред других, био још један доказ да у околини Панама Ситија нема опасности од померања земљишта. Комисија је стога препоручила да се канал прокопа на месту где се данас налази.

ЧУДАН ПОКЛОН

За услуге које је учинио француском краљу Лују XIV, богати трговац Антоан де Кроза добио је на поклон читаву територију Луизијане "да њоме располаже по сво-

јој вољи". Никада пре ни после тога ниједан човек није добио толику територију на поклон, јер

Луизијана је обухватала данашњих 12 савезних држава САД. Међутим, издаци око уређивања Луизијане били су толики да је Кроза био срећан када је, после пет година, могао да врати краљу поклоњени посед.

"ВЕЛИКИ БУДА" КОД КЈАТАНГА

У Кјатангу, у Кини, налази се чудновата стена која је надалеко позната под именом "Велики Буда", јер заиста много потсећа на човечји лик. Та стена, висока 45 метара, порозна је и у њеним пукотинама накупило се много земље из које је изникла трава, шп-

ље и маховина. Облик стене и биље које је на њој израсло без људске помоћи, представљају при родно, ма да примитивно вајарско дело.

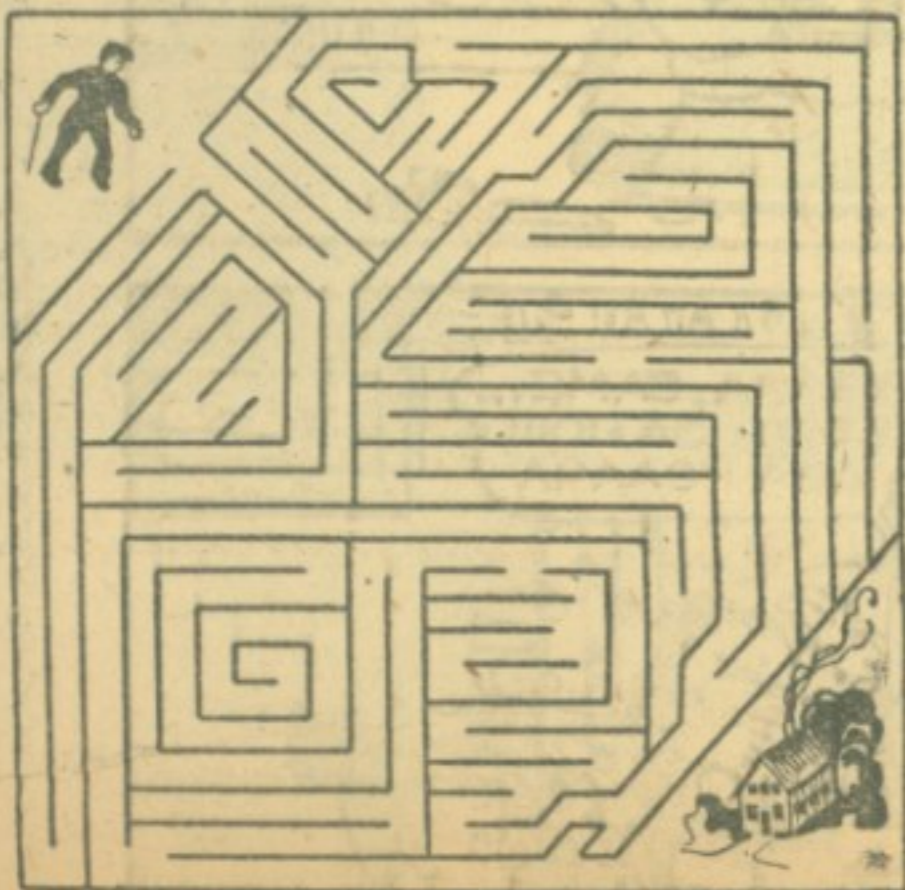
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ ЧАРАНГО

Чаранго је музички инструмент Индијанаца Квеку, који живе у Боливији и Перуу. Личи на гитару и даје веома пријатан звук. Али оно по чему се разликује од свих других музичких инструмената јесте то што му расте "коса"! Чаранго је начињен од једне врсте шкољки којима, годинама пошто се изваде из мора, расту "власи". Њих треба редовно стрићи, али ако се то и не чини, оне саме опадају.

ОВОГ МИНУТА -СВАКОГ МИНУТА

- У току Шестог заседања Генералне скупштине ОУН, у секретаријату организације сваког минута штампано је 344 примерка разних докумената.
- Сваког минута број становника на земљи повећа се за 34.
- Рђа, која наноси велике штете у читавом свету, упропасти сваког минута око шездесет тона гвозђа.
- Сваког минута у Француској се произведе 575 тона нафте.
- У Сједињеним Америчким Државама произведе се сваког минута 180 тона челика.
- Сваког минута у саобраћајним несрећама у САД настрада 17 лица.
- На острвима Бареч, у Тихом Океану, становништво се углавном бави ловом на бисерне шкољке. Гљурци са ових острва сваког минута изваде из мора бисера у вредности од 10 долара.
- У свету се за један минут произведе 350 бурани пива.
- Сваког минута „краљица“ термита, која је веома плодна, снесе око шездесет јаја.
- Човечеје уво прими за један минут 180.000 звукова у 11.000 разних јачина.

ЛАВИРИНТ

Помозите залуталом путнику да стигне до хотела!

Да ли знате?

НОВИ ЛЕК — ВАРИДАЗЕ

Опасности од дубинских гнојења, згрушавања крви, гангрене, инфекције средњег уха, инфекције костију, рана, туберкулозног менингитиса, хроничних синуса, знатно су смањени проваласком новог лека, званог варидазе. Овај лек, убризган у оболели део тела, претвара у течност згрушану крв, густу првојну масу и оболело ткиво, а да притом ни најмање не оштети околне здраве ћелије. Лек се показао као користан нарочито код гнојења у плућима. Лечење се затим наставља давањем антибиотика аутохемицина, чије је дејство после тога много јаче и брже него раније.

АПАРАТ ЗА ОТКЛАЊАЊЕ ВАЗДУШНОГ ПРИТСКА

Једна од највећих сметњи за употребу веома брзих авиона била је у томе што пилоти и посада нису могли да издрже велике и нагле промене ваздушног притиска. Високи ваздушни притисак изазивао је пагло повлачење крви из главе и њено задржавање у удовима, нарочито у ногама, што проузрокује привремено губљење вида и несвестицу.

Недавно је пронађен апарат који отклања ове сметње и омогућава посади да издржи онолики ваздушни притисак колики може да издржи сам авион. Пилот држи апарат у свом оделу. Он се састоји из низа завоја испуњених компримираним ваздухом, који при повећању ваздушног притиска аутоматски ступа у дејство.

УЉЕ ИЗ ПАМУКОВОГ СЕМЕНА

До недавно памук је служио искључиво као сировина за текстилну индустрију. Пошто би се са семена

скинула влакна, семе се бацало. Пронађено је, међутим, да се из семена памука може добити знатна количина уља. Она зависи од врсте памука и начина обраде и креће се од 18—29 од сто. Опити су показали да селекцијом и укрштањем памук може да постане првокласна уљарица, а да се тиме не смањи квалитет и количина памучних влакана.

ГИМНАСТИКА НА ЖЕЛЕЗНИЧКОМ ПЕРОНУ

На свим већим железничким станицама у Јапану уведени су недавно „необавезни часови“ гимнастике за путнике возова који се у станици дуже задржавају. У ту сврху, Дирекција јапанских железница узела је за сваку већу станицу по неколико „читеља гимнастике. Они сачекују возове и, радећи лаке гимнастичке вежбе на специјалном подијуму, позивају путнике да се „мало размрдају“. Овом позиву одазива се све већи број путника, старих и младих.

ПОДМОРСКЕ ПЛАНИНЕ

У Тихом Океану, јужно од обала Аљаске, уздижу се са дна мора планине високе 1.000 до 4.000 метара. Једне су вулканског порекла док су друге настале услед набирања земљине коре. Ове планине стално расту и можда ће се једног дана појавити изнад морске површине као острва.

ЛЕПТИРИ — СЕЛИЦЕ

Лептири спадају међу највеће светске путнике. Неки се могу наћи по целој земљиној кугли, па чак и под врховима Алпа или у пољима око залива Хадзон. Лептири посећују и Исланд, где иначе не постоје домаће врсте услед оштре и дуге зимице.

Многе врсте одомаћене у Африци прелазу с времена на време Средоземно Море и стижу чак до британских острва и скандинавских земаља.

АНТИБИОТИЦИ ЛЕЧЕ И БИЈКЕ

Антибиотици, чудесни лекови међу које спадају пеницилин, стрептомицин, аутомицин и други, примењују се и у пољопривреди. Употребљени у облику паре или врло разређеног раствора, они су потпуно сузбили неке болести пшенице и других жита.

ЕЛЕКТРИЧНЕ СТОНЕ ЛАМПЕ БЕЗ ЖИЦА

Нове електричне стоне лампе немају више гајтан, већ електричну енергију примају преко радио-таласа које шаље предајник наменшен ма где у соби. Лампа може лако да се премешта јер јој не смета гајтан.

ТЕЛЕВИЗИЈА СА МОРСКОГ ДНА

Америчка ратна морнарица снабдевана је једном новом врстом телевизијске камере, која је у стању да снима у великим дубинама до којих ронилац не може да допре. Објективне камере могу се аутоматски мењати са брода са кога је камера спуштена у море. Стручњаци тврде да ова камера даје одличне снимке.

БЕЛИ КИТ ТЕЖАК 65.000 КИЛОГРАМА

Први пут у историји лова на китове, недавно је испред обале јужног Чилеа ухваћен један огроман бели кит. Да би дала доказа о овом заиста ретком лову, посада норвешког китоловца донела је његову кожу у јужно-пацифичко пристаниште Порт Елизабет. Ухваћени бели кит био је деветнаест метара дуг и 65 тона тежак.

Јестели век чудица...

... прве новине у Европи излизале су у Аугзбургу 1505 године. Издавао их је неки Ерхарт Еглин.

... док човек попуши једну цигарету мора повући 20 до 25 димова.

... зец, кад трчи по снегу, оставља три трага, а не четири —

... печено месо је хранљивије од куваног. При кувању, хранљиве материје из меса растварају се у води.

... скакавац може да скочи две стотине пута више него што износи дужина његовог тела.

као да има само три ноге.

... славни картагински војсковођа Ханибал добио је једну битку захваљујући томе што је на непријатеља, уместо војника натерао чопор бикова за чије су рогове биле везане буктиње.

... мужјак птине ему, која живи у Аустралији, лежи на

... туљани, док су сасвим млади, бели

су и не умеју да пливају.

... француска влада, када је 1856 године избила побуна у Алжиру, није упутила само војску да је угуши, већ и неког мађионичара Худина. Он је благодарни својој мађионичарској вештини помогао да се угуши побуна.

јајима док се птици не излегу, а затим их вода и одгаја као квочка пилиће.

... У Њу Церсеју, у САД, постоји шума у којој ниједно дрво није више од једног метра.

Ма краљушти.

Конда бимбаша ОСВАЈА САВСКУ КАПИЈУ БЕОГРАДА

Од многих Македонаца, знаћих и незнаћих, који су се истакли у Првом српском устанку видно место заузима и Конда, родом из околнине Јањине у Епиру. Он је веома много допринео својом храброшћу при заузимању Београда 1806 године.

Кад је Карађорђе опседао Београд са српским устаницима београдску тврђаву бранили су краљиче и јаничари. Међу краљичама било је и хришћана из јужних бал

добро познавао све откопе, шанчеве и сва утврђења око Београда; као и сва стражарска места на градским капијама. Он је предложио Карађорђу да се у варош упадне са Савске капије, јер је раније, док је био у Гушанчевој служби стражарно на њој са својим људима и био је уверен да се ту најлакше може продрети.

Карађорђе је усвојио предлог и ставио у задатак храброме Конди да ускочи у град и отвори Савску

је учинио и Узун Мирко са четири друга. Кад су наишли на турску стражу, ова их је напала. Конда је потегао јагањак и допро до Савске капије и наредио борбу, те тако турска стража није могла да дигне узбуну. Ускоро су сви турски стражари изгинули. Тада су Срби отворили капију.

Чим је Милосав Чамчија запевао, а певао је, веде као горска вила:

"Хај, браћо Срби, крила соколова!
К мени, к мени, ја сам на ендеку.
И Чамчија већ на топу седи!"

сви су знали да је Конда продро у град, јер то је био уговорени знак. Тада је Карађорђе, који се налазио на Варош-капији, наредио општи напад. Турци су их дочекали на капијама и бедемима, али су их Срби, после огорчене борбе, надладали. На обема странама било је много мртвих и рањених.

Са разбојишта су тада изнели и бимбашу Конду, који је био задобио четири ране; понели су га на Таш-Мајдан по жељи захвалнога Карађорђа.

Пошто је прездравно, бимбаша Конда се упутно са осталим устаницима и Карађорђем на Дрину. У боју с Турцима код Лознице, међу многим другим, погинуо је и бимбаша Конда.

За спомен на његово храбро држање при заузећу Београда 1806 године, једна од београдских улица носи његово име.

канских крајева, који су били у служби Турака, под платом. Али, како је онда Београда дуго трајало, дахнје нису могле редовно да плаћају своје најамнике, па се међу њима родила мисао да пребегну Србима и да им помогну при освајању Београда.

Конда, бимбаша је међу првима прешао на страну Срба да би им помогао у борби против Турака. Карађорђе га је веома заволео и поставио за буљубашу. Конда је

капију српској војсци.

Уочи тога дана, устаници су се међу собом грлили и братимили, за ветујући се један другоме, а сви Карађорђу.

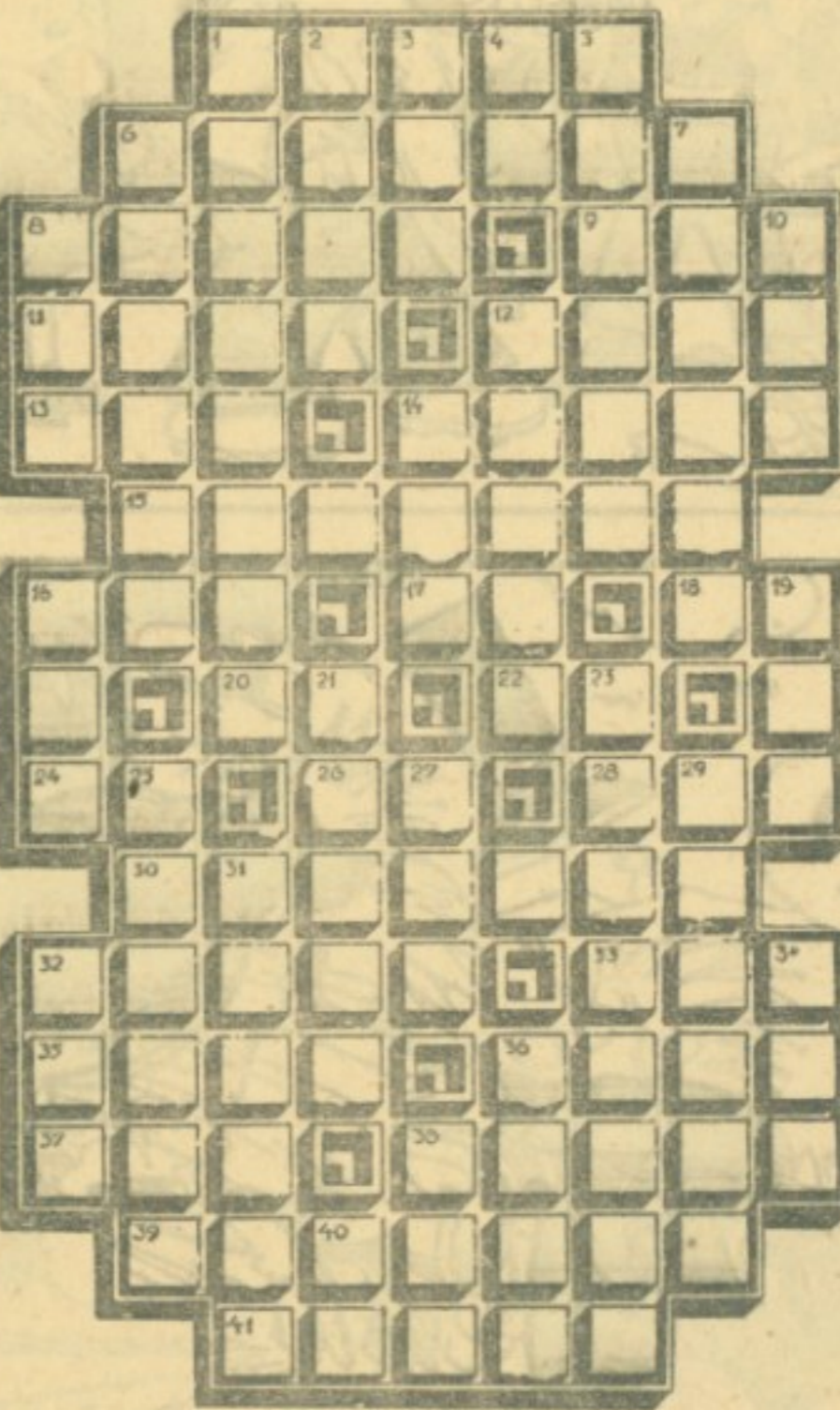
Пред зору, у одређено време Срби су предузели напад на град са савске стране. Испред свињу хитао је Конда, а за њим Узун Мирко с војском.

Конда се опрезно спустио у ров и прешао на другу страну; то исто

УКРИШТЕНА

Водоравно: 1) тропски ветар; 6) пшће; 8) земљиште; 9) наше острво; 11) божаство примитивних племена; 12) мушко име; 13) производ пчела; 14) возач моторних возила; 15) врста песника; 16) један месец; 17) потврдна речца; 18) пакао; 20) залив; 39) алгебарски израз; 41) појас, стезник.

Усправно: 1) подругљива песма; 2) позив; 3) најближи род; 4) коњ; 5) утврђена цена; 6) злочини; 7) апарат за снимање филмова; 8) екипа; 10) град у Црногорском Приморју; 12) пун сока; 14) место у Срему; 16) драг; 19) поклон; 21) покрајина у Источној Русији; 23) не проводи струју; 25) канал; 27) град крај Сплита; 29) човек који се бави изучавањем са става тела живих бића; 31) спарушеном; 32) сужањ; 34) град у Француској; 36) метак; 38) део куће; 40) упитна речца.

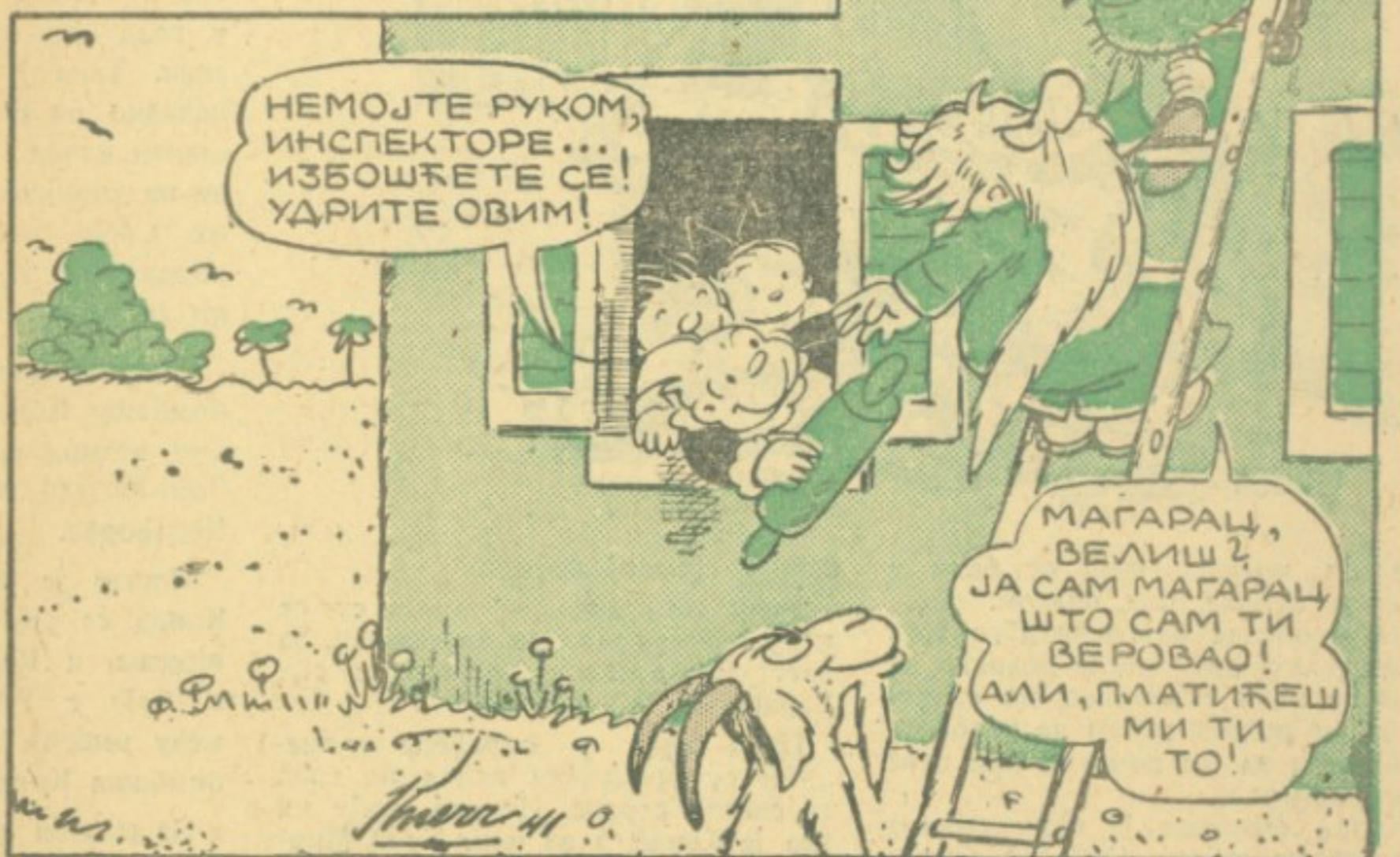
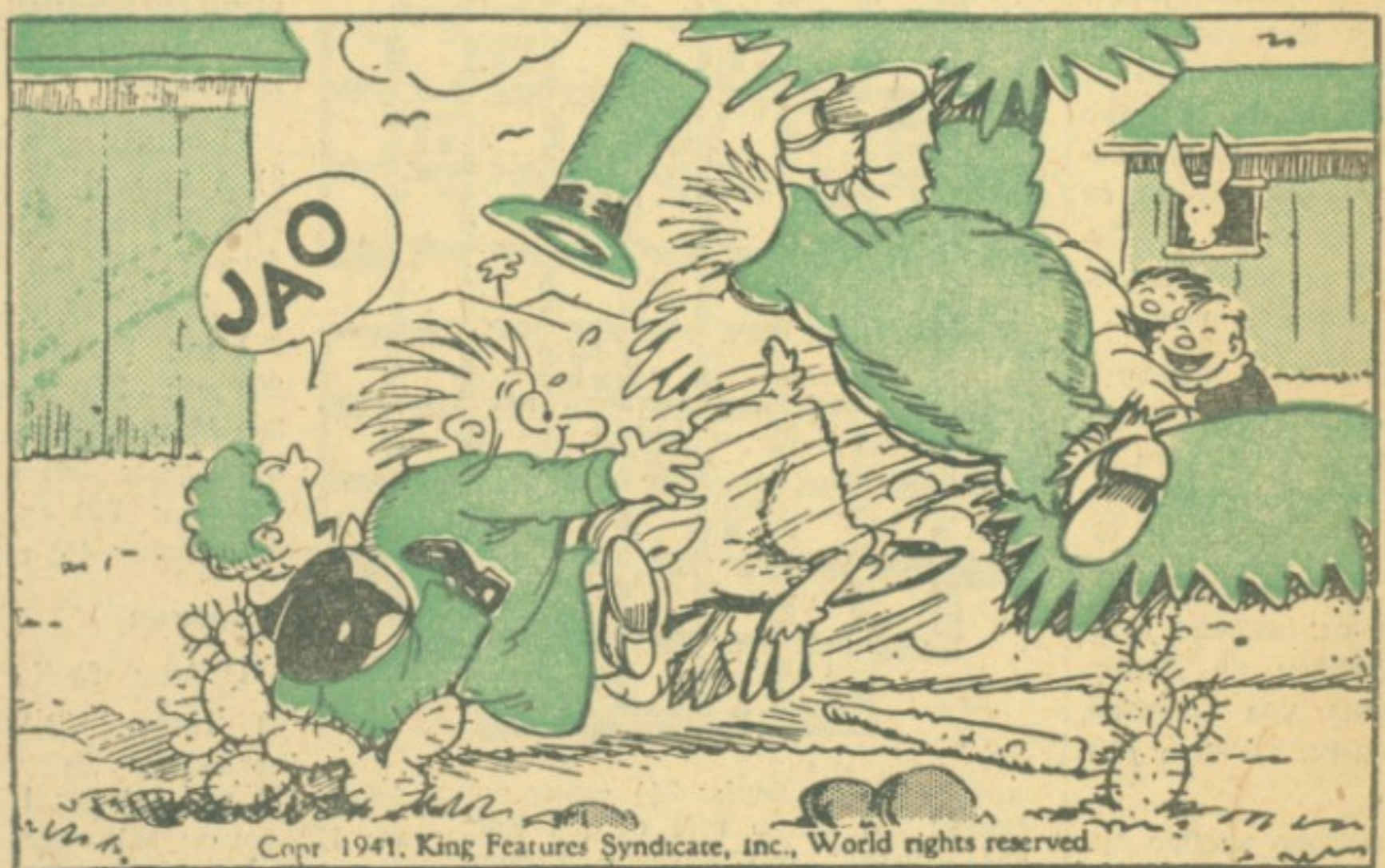

РЕШЕЊЕ УКРИШТЕНИХ РЕЧИ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) ак; 3) линија; 7) сит; 8) А (лекска) III (антић); 9) Ера; 11) ат; 12) КС; 13) Антек; 15) мапа; 17) со; 19) Аеро; 20) но; 21) пора; 23) ро; 24) лик; 25) али; 26) ми; 27) раса; 28) јо; 30) Мига; 32) ки; 33) паре; 35) Алија; 36) са; 37) ас; 38) ако; 39) ар; 41) ово; 42) ајвари; 43) ем.

Усправно: 1) Ана; 2) Киш; 3) Ли; 4) Јинка; 5) Јена; 6) артерија; 7) стан; 10) Аеро; 11) ам; 14) ко; 16) Политика; 17) сокак; 18) ораси; 21) шир; 22) ала; 26) Мила; 29) орао; 30) ми; 31) ајо; 33) паор; 34) ес; 39) аве; 40) рам.

првак; 22) негација; 24) узвик при скоку; 26) старо име острва Вис; 28) фереца; 30) река у горњој Италији; 32) град у Истри; 33) није тежак; 35) једна боја; 36) отац; 37) непријатан осећај; 38)

Copyright 1941, King Features Syndicate, Inc., World rights reserved